

Darius MUSTEIKIS

© Vytautas Jušys

LIETUVOJE BALTIEJI GANDRAI ŽIEDUOJAMI IR SPALVINIAIS ŽIEDAIS

Nuo 2012 m. Lietuvoje baltieji gandrai pradėti žieduoti spalviniais plastikiniais žiedais. Ši veikla pradėta dalyvaujant bendrame Lietuvos, Lenkijos ir Ukrainos projekte. Šios trys šalys baltuosius gandrų žieduoja žalios spalvos (1 baltos spalvos raidė ir 4 skaičiai) plastikiniais žiedais. Lietuvos žiedo įrašas prasideda A raide, Lenkijos – Z, o Ukrainos – X raide. Naudojama ne tik raidė, bet ir keturių skaičių kombinacija, pvz.: A1102, A1013, A0095 ir pan. Gandrai žieduojami griežtai nustatyta tvarka: plastikinis žiedas paukščiui dedamas ant dešinės kojos blauzdos, o metalinis (aliumininis) šalies žiedas dedamas ant kairės kojos pastaibio. Projekto organizatoriai tokią tvarką, kad metalinis žiedas nededamas ant kojos blauzdos, aiškina tuo, kad šalyse, kur vyrauja dideli karščiai, metalinis žiedas labai įkaista, todėl uždėtas ant blauzdos gali pakenkti paukščiui.

Žiedavimo rezultatai. Baltieji gandrai 2012 m. buvo žieduojami visoje Lietuvoje. Daugiausiai sužieduota buvo baltųjų gandrų jauniklių lizduose, tačiau pavyko paženklinoti ir kelis suaugusių paukščių. Jaunikliai sužieduoti 37 lizduose, atitinkamai: Utenos r. (2 lizduose 8 jaunikliai), Molėtų r. (4 lizduose 11 jauniklių), Vilniaus r. (10 – 32), Širvintų r. (7 – 15), Varėnos r. (2 – 6), Jurbarko r. (1 – 4), Alytaus r. (3 – 10), Šalčininkų r. (1 – 3 jaunikliai ir 1 suaugęs), Pagėgių sav. (5 – 15), Kėdainių r. (2 lizduose 5 jaunikliai ir 1 suaugęs paukštis) bei Klaipėdos r. (1 suaugęs paukštis). Iš viso paženklinoti 109 jaunikliai ir 3 suaugę paukščiai (vidutiniškai 2,95 jauniklio viename lizde). Daugiausia aplankyta lizdų, susuktų ant senų vandens bokštų, senų telefono linijų stulpų, rečiau medžiuose ir kt. – vandens bokštuose (24), ant stulpų ir medžiuose (po 5), ant pastatų stogų (2), ant namo kamino (1).

Pagal projektą buvo planuojama paženklinoti 300 baltųjų gandrų, todėl 2013 m. jaunikliai buvo toliau žieduojami. Šiais metais jaunikliai apžieduoti 39 lizduose, atitinkamai: Utenos r. 2 lizduose, Molėtų r. – 4, Vilniaus r. – 11, Širvintų r. – 5, Varėnos r. – 2, Alytaus r. – 11, Kėdainių r. – 3, Zarasų r. – 1, Ignalinos r. – 1, Šalčininkų r. – 1, Pagėgių sav. – 3 lizduose. Iš viso paženklinoti 109 jaunikliai, pagal rajonus atitinkamai: Molėtų r. – 12 jauniklių, Utenos r. – 9, Vilniaus r. – 29, Širvintų r. – 14, Varėnos r. – 6, Alytaus r. – 11, Kėdainių r. – 8, Zarasų r. – 4, Ignalinos r. – 3, Šalčininkų r. – 2, Pagėgių sav. – 7, Šilutės r. – 2, Kaišiadorių r. – 2 jaunikliai. Vidutiniškai apžieduota 2,79 jauniklio viename lizde, t. y. šiek tiek mažiau nei 2012 m. 18 lizdų buvo ant vandens bokštų, 9 – ant stulpų, 5 – medžiuose, 6 – susukti ant namų, pirčių ir tvartų stogų, o 1 lizdas ant namo kamino.

Baltiesiems gandrims ant dešinės kojos dedamas žalias plastikinis žiedas © Darius Musteikis

Žieduojami baltojo gandro jaunikliai © Daumantas Musteikis

Lizduose dažniausiai randama po 3 baltojo gandro jauniklius © Darius Musteikis

Iki dabar jau gauti 3 atsakymai apie stebėtus Lietuvoje spalvotais žiedais paženklintus paukščius iš Izraelio, Baltarusijos ir Lietuvos. Tai baltojo gandro jauniklis (žiedas: spalvinis žalios spalvos baltais skaitmenimis metalinis (aliumininis) LITHUANIA 6366) žieduotas 2012-06-14 lizde ant seno telefoninio stulpo, Čiulų k. Molėtų r. (lizde buvo 4 jaunikliai) šalia Vytauto Atraškos sodybos. Jau 2012-08-26 dieną Lenkijos žiedavimo centro darbuotojai teleskopo pagalba perskaitė spalvinio žiedo įrašą ant paukščio

kojos Izraelyje, *Maoz Hayyim* regione. Paukštis pastebėtas 950 baltųjų gandrų būryje. Atstumas nuo žiedavimo iki radimo vietos yra 2642 km, laikas nuo žiedavimo datos 73 d. Stebėjimas įdomus tuo, kad jauniklis palyginti anksti aptiktas Izraelyje, nors tuo metu gandrai Lietuvoje tik pradeda masinį skrydį į žiemavietes.

Kitas baltojo gandro jauniklis (žiedai: spalvinis žalios spalvos baltais skaitmenimis, metalinis (aliumininis) LITHUANIA 6448, žieduotas 2012-06-19 lizde ant seno negyvenamo namo kamino Visalaukėje, Vilniaus r. (lizde buvo 4 jaunikliai) šalia Jakaterinos Kadetovos gyv. namo. Tuo tarpu 2012-08-23 paukštis rastas neseniai miręs (manoma, kad dėl ligos) *Dorgishky* gyv., *Oshmyanyapl.*, Gardino srityje, Baltarusijoje. Atstumas nuo žiedavimo vietos iki radimo vietos – 65 km, laikas nuo žiedavimo datos 65 d.

Trečias baltojo gandro jauniklis (žiedai: spalvinis žalios spalvos baltais skaitmenimis, metalinis (aliumininis) LITHUANIA 6416, žieduotas 2012-06-16 lizde ant pirties stogo Taujankų k., Kėdainių r. (lizde buvo 3 jaunikliai, stiprokai sukandžioti bičių) Jono Eigirdo sodyboje. Po metų, 2013-07-09 dieną spalvinio žiedo įrašą teleskopo pagalba Vytautas Eigirdas perskaitė Lapių sąvartyne Kaune. Manoma, kad nevisi baltųjų gandrų jaunikliai jau kitais metais grįžta į gimtuosius kraštus, todėl šis stebėjimas yra įdomus ir moksliniu požiūriu.

Baltieji gandrai, kaip žinome, yra vieni iš tolimiausių migrantų (į žiemavietes nuskrenda apie 10 000 km ir daugiau) ir įdomu tai, kad į tolimąją Pietų Afrikos Respubliką, Bostvaną ar Zimbabvę skrenda dviem keliais. Vienas kelias driekiasi per Baltarusiją, Ukrainą, Rumuniją, Bulgariją, Turkiją, Izraelį, Egiptą, ir toliau palei rytinę Afrikos dalį Nilo upe aukštytyn, t. y. per Sudaną, Etiopiją, Keniją, Tanzaniją, Zambiją, Mozambiką iki pat Pietų Afrikos Respublikos. Kitas kelias driekiasi pietvakarių kryptimi per visą Europą t. y. Prancūziją, Ispaniją, Gibraltarą, Maroką, toliau palei vakarinę Afrikos dalį, per Mauritaniją, Senegalą, Nigeriją, Angolą, Namibiją, taip pat iki Pietų Afrikos Respublikos. Tad reikia tikėtis, kad mūsų žieduoti baltieji gandrai laikui bėgant suteiks įdomios informacijos apie Lietuvoje perinčių gandrų migracijų kelius.

Savanoriškai vykdomas projektas dar nebaigtas ir tęsis 2014 m. Todėl nemažai darbų dar laukia ateinančiais metais. Žieduoti šiuos nuostabius paukščius padėjo Julius Morkūnas (4 jaunikliai, 2 lizdai), Vytautas Eigirdas (2 jaunikliai, 1 suaugęs paukštis – 1 lizdas), Antanas Petraška ir Vytautas Pareigis (1 suaugęs paukštis). Už tai autorius yra labai dėkingas. Jis pats apžiedavo 212 jauniklių ir 1 suaugusį paukštį – 73 lizdai). Tad pastebėjus ar aptikus baltuosius gandrų, turinčius spalvinius žalios spalvos žiedus baltais skaitmenimis, prašome pranešti Lietuvos paukščių žiedavimo centrui: T.Ivanausko zoologijos muziejus, Laisvės al. 106, Kaunas, Ričardui Patapavičiui, zcentras@takas.lt, tel. 837205870, 867192947, arba Dariui Musteikiui darius_musteikis@yahoo.com, tel. 862031338.